

משתגעין ומתלהטין ב תורת האור החיים הקדוש

פרשת שמיני תשפ"ב | גליון לא

פנינים מובחרים מעובדים ומתומצתים על פי דברי רבינו

פניני חיים

מוסר חיים לקח מהפרשה במשנת רבינו

בחומר הפגם של מאכלות אסורות, ובטובות רוחניים והגשמיים שזוכים מהפרישה מהם

ע"י מאכל איסור הגוף נהפך לתולעת אחר המיתה

שקץ הם לכם.

פרוש, ואפלו בשוגג, וזה הוא שרמזו כאן באומרו וְשָׂקֵץ יִהְיֶה לָכֶם, פְּרוֹשׁ, לְרֵבּוֹת אֶפְלוּ בְּשׁוּגֵג שְׂלֵא תִתְּכֹנְנוּ לְאֶכְלֶם אִף עַל פִּי כֹן וְשָׂקֵצוּ אֶת הַנֶּפֶשׁ. עוד רמזו כי הם ישקצוהו ויסבבוהו להרים תולעים במותו, והוא אומרו וְשָׂקֵץ יִהְיֶה לָכֶם, פְּרוֹשׁ, לְעִצְמֵכֶם יַעֲשׂוּ אֶתְכֶם שָׂקֵץ. (יא, י')

מאכל איסור מטמם הלב בשוגג

ולא תטמאו בהם.

אולי שיכונן לומר שצריכין ושראל להזהר לבל יכנסו לפיהם אפלו בהסח הדעת, כי ההפך שבין השוגג למזיד במציאות זה כשוגג כמזיד, כי התעוב יעשה מעשהו בנפש אדם אפלו בהסח הדעת, אלא שישתנה הפגם, במעשה מזיד תעשה נפשו שקץ ובשוגג תטמא נפשו ותטמטם, והוא אומרו ולא תטמאו ונטמאתם בם.

בזמנינו האויר מזוהם ויש להיזהר ביותר בגידלוי הארץ

וצריך האדם להזהר בתוספת זיהרות וזריזות בכל דבר אשר יכנס בגדר ספק שקוצי זה, ומה גם בזמנים אלו שגזעם האויר והארצות כולן יחד ואין לה גדולי קרקע שאין בהם מהשקוצי, שומר נפשו ישמר את הדבר.

האוכל שקצים נפשו נעשית שרץ אל תשקצו וגו'.

שבא הפתוב להודיע כי האוכל מהשרצים תעשה נפשו עצמה שרץ, והוא אומרו אל תשקצו את נפשתיכם, פרוש, לא תעשו נפשתיכם שקץ, ובמה, בכל השרץ השרץ על הארץ כשתאכלו אותה.

ותמצא מאמרם ז"ל (פסחים מט:): שצמרו על עמי הארץ, הם שרץ ובנותיהם שקץ וכו', וכל דבריהם ז"ל ברוח הקדש נצמרו והם דברינו עצמם. (יא, מג)

בפרישה ממאכלות אסורים זוכה לקדושה ולשמירה מן הפורעניות והתקדשותם וגו'.

תעשו גדרים וסגים לבל תטמאו ובזה אני מבטיחכם שתהיו קדושים. וחסר ופרש באיזה דבר יהיו קדושים, ואמר כי קדוש אני הנה מה שתולה טעם קריאתם קדושים שהוא לצדו, הא למדת פי השירה שכינתו על הפרושים וְלָזֶה יִקְרָאוּ עַל שְׁמוֹ... מלבד דברים שאמה מעלה על דעתך לשמר עצמך מהם, עוד אני מבטיחך שלא יאנה לך כל מין הרע... עוד ירמו שבאמצעות שמירת מצוה זו לא ישלטו עכו"ם בעם בני ישראל, עכו"ם יקראו שרצים ושקצים הרומשים על הארץ. (יא, מד)

כשאוכלים מאכלות אסורות אין השראת השכינה

פי אני ה' המעלה וגו'.

נותן הוכחה לעיניהם פי ה' ישמר אותם מהפשל בעון ההוא, כי הוא העלה וברר נפשות ישראל שהיו נתונים בקלפת מצרים כמו שפרשנו במקומו, ואם יזנו מהתעוב הנה הנם חוזרים לשקע נפשם בקלפה כבראשונה, ואשר על כן כשיתקדשו הוא יגמר בעדם לשומרים... פי אין הקב"ה כפכיול יכול ליחד שמו ולהשרות שכינתו אלא על המשקל ממין הרע ההוא, וְלָזֶה לא יחד שמו עליהם עד שהוציאם מארץ מצרים, ואם לא ישמרו עצמם מהתעוב, הנה הנם חוזרים להיות כמות שהיו קדם גלותם מארץ מצרים, ויהיו משללים מבחינה זו. (יא, מה)

ויהי ביום השמיני. (ט, א)
חז"ל הקשו לפי הכלל ש'ויהי' הוא לשון צער, והלא יום זה הוא יום שמחה לפני הקב"ה כבריאת שמים וארץ, דכתיב הכא "ויהי", ובפרשת בראשית נאמר "ויהי" ערב ויהי בוקר וגו'.

ויש לפרש, לפי שיום זה היה צער למשה כשראה בגדלותו של אהרן וזרעו אחריו, שמשה לא זכה להיות כהן, אלא אהרן אחיו. ובהגיע יום זה אשר פרח ממנו עוז ותפארת כהונת עולם, נצטער הצדיק מאד. ואפילו שהיה גדול בצדקות ובענווה, עם כל זה, הלא כל חי מרגיש ומצטער על יקרת הערך מופלא זה.

ויקרבו כל העדה ויעמדו לפני ה'. ויאמר משה זה הדבר אשר צוה ה'. (ט, ה-ו)

הנה השגת תכלית השלימות הוא בחינת מאמר דוד "שויית ד' לנגדי תמיד כי מימיני בל אמוט", 'ימין רומז על כח התורה, שלא יתבטל מהתורה, כי אין ישיבת האדם ותנועותיו כשיבתו לפני מלך, וביותר לפני מלך מלכי המלכים. וכשהשיג משה דבר זה אצל ישראל, כנאמר "ויקרבו כל העדה ויעמדו לפני ד'", שהכינו עצמם בערך השלימות והמושכל והערכת עמידתם שהיא לפני ה', או אז אמר להם משה, זה הדבר אשר צוה ד' אתכם וירא אליכם כבוד ד', שתהיו תמיד מעריכים בדעתכם כי אתם עומדים לפני ד'.

זה הדבר אשר צוה ה' תעשו וירא אליכם כבוד ה'. במדרש מובא "זה הדבר", רומז על 'מילה', כנאמר "זה הדבר אשר מל יהושע". ותמוה ביותר, שהרי ודאי באותו יום לא מל אותם משה.

אלא הכוונה על ערלת הלב, שהוא דבר המבדיל בין ישראל להש"ת, ומרחיק אימתו מלבם, וציוה ד' אותם למול ערלת הלב, ובכך יזכו שייראה עליהם כבוד ה'.

כל בית ישראל יבכו את השרפה אשר שרף ה'. (י, ו)
יתבאר לפי מאמר חז"ל 'כל הבוכה ומתאבל על אדם כשר מוחלין לו כל עוונותיו', נמצא שאם בוכה על פטירת צדיק - שוב לא יבכה, כיון שכבר נמחלו עוונותיו. וזהו כוונת הפסוק, כל בית ישראל יבכו, שבגלל הבכיה יהא די בשריפה אשר שרף ד', ולא תהא עוד שריפה אחרת עוד.

עיקר הקרבן המחשבה למסירת נפשו לה'

ויקרב אהרן אל המזבח. שעקר מעשה הקרבן הוא מקשבת המקריב כי הוא החיב בכל המעשה אשר יעשה בקרבן הווא לזבח ולהשרף על האשים והיתה לו מקשבה זו לקפחה. (ט, ח)

רבינו מבאר, שעיקר מעשה הקרבן היא ע"י מחשבת המקריב החושב שבאמת הוא עצמו חייב בכל המעשה אשר יעשה בקרבן הווא ליזבח ולהשרף על האשים, וע"י מחשבה זו יש לו כפרה.

ויסוד הדברים כבר כתב הרמב"ן לעיל (א ט) וז"ל:

כדי שיחשוב אדם בעשותו כל אלה כי חטא לאלקיו בגופו ובנפשו, וראוי לו שישפך דמו וישרף גופו לולא חסד הבורא שלקח ממנו תמורה וכפר הקרבן הזה שיהא דמו תחת דמו, נפש תחת נפש, וראשי אברי הקרבן כנגד ראשי אבריו, ע"כ.

ובמשנה **שכיר** (עה"ת, ריש פרשתן) הביא דברי רבינו, וכתב שעדיין צ"ב, למה די במחשבה זו לבדה.

וכתב ליישב ע"פ מה שכתב בשו"ת **חתם סופר** (או"ח סי' ר"ח), בענין הנאמר על יצחק אבינו שהיה 'עולה תמימה' (עי' רש"י בראשית כו, ג), ולכאורה צריך להבין איך נחשב לעולה תמימה שהוא כולו כליל, הא באמת לא נקרב ע"ג המזבח שהרי אסקוהו משם, וכתב שם וז"ל:

והאמת בזה שבדאי היה יצחק עולה כולו כליל, כי בן אדם הנותן נפשו לשחיטה ולהקטרה בלי שום ציפוי שימלט נפשו, על דרך 'אליך ה' נפשי אשא' (תהלים כה, א), הרי נפשו כולו כליל לה' יתברך, ולא דמי לקרבן בהמה שצריך הפשט וניתוח וכליל לאישים, ואז תעלה נפש הבהמה לריח ניחוח, אבל לא כן נפש האדם בחיים חיותו נדבק בהש"ת ע"י מחשבתו ובתנאי שיהיה מסירות נפש ממש, והיינו והעלהו לי לעולה, והרי העלהו והי' עולה. ועיי"ש שביאר שם ענין נסיון העקדה. ובזה יתבאר דברי רבינו, שכיון שהוא חושב בעצמו כן ומכין עצמו לזה ומוסר נפשו לה', באמת הוא בעצמו נעשה כקרבן לה'.

ומה שצריך לזה קרבן בהמה, ולא די במסירות נפש במחשבתו לחוד שזה עיקר הקרבן, הוא משום שידוע דבכל דברים העליונים צריך לעשות למטה פועל דמיוני, ובזה יעורר בעליונים, כידוע מספרים, וע"כ הוי הבהמה פועל דמיוני למטה, ועי"ז הוא נעשה קרבן למעלה, וזה הוא עיקר הקרבן.

או יובן בפשטות יותר, ע"פ דברי הרא"ה בס' **החינוך** (מצוה ט"ז) שהאדם נפעל כפי מעשהו, כי מהיותו בעל חומר אין מחשבה נדבקת כי אם ע"י המעשה, עיי"ש, וזה הטעם גם בקרבנות לעוררו מכח פעולותיו החיצוניים. עכ"ד.

וכ"כ **המלבי"ם** (בראשית טו, ט): שענין הקרבן הוא שיחשוב החוטא שהוא המוסר את עצמו להשחט ולהקרב ע"ד כבוד שמו, רק שהשם מקבל גוף הבהמה תחת גוף האדם, ומחשיב מחשבת המקריב שיחשוב שהוא העולה כליל על האש, כאלו הקריב את עצמו ונשרף בפועל, אחר שכבר היה זה בפועל במקור מחצבתו שמסר נפשו לכבשן, וכל מה שנעשה בהשורש נחשב כי נעשה גם בהענפים ותולדותיו אשר יוליד, ע"כ.

וזה כדברי רבינו, אלא שהוסיף בה ביאור שמכיון שאברהם אבינו מסר את נפשו בפועל לכבשן האש באור כשדים, זה מועיל שאצל הענפים ותולדותיו אשר יוליד, יחשב גם מחשבתו מסי"נ כמעשה.

היתר החזיר לעתיד לבא רק משום שישתנה טבעה

והוא גרה לא יגר. פרוש, תנאי הוא הדבר כל זמן שהוא לא יגר, אבל לעתיד לבוא יעלה גרה ויחזור להיות מתר, ולא שישאר בלא גרה ויתר, כי תורה לא תשנה. (יא, ז)

כן כתב רבינו עוד לעיל (פס' ג'): כל מפרסת וגו' מעלת גרה, יתבאר ע"ד אומרם ז"ל (חולין נט, א) כל בהמה שמפרסת פרסה היא מעלת גרה חוץ מן החזיר, והוא אומרם כל מפרסת וגו' מעלת גרה, פירוש בידוע שהיא מעלת גרה, ומיעט אחר כך החזיר שיצא מהכלל.

ואולי ממה שלא הוציא מן הכלל סמוך להודעת הכלל רמז שאפילו החזיר בכלל, ע"ד אומרם ז"ל למה נקרא שמו חזיר שעתיד לחזור להיות מותר, ומעתה כלל כל מפרסת וגו' היא מעלת וגו' לא יצא מכללו דבר, ועל זמן מהזמנים אמר החזיר שהוא מפרס וכו' לא יגר, ע"כ.

העולה מדברי רבינו שהחזיר יהיה מותר לעתיד לבא מחמת שישתנה מציאותו ויהיה מעלה גרה.

וביאור הענין נראה ע"פ מה שכתב **במלא העומר** (כאן), שבאמת טבעו האמיתי של החזיר היא להיות מעלת גרה, אלא שבזמן הזה להיות שלא בא על תיקונו עדיין, גזרה חכמתו שלא יהיה מעלת גרה, וזה שלא כפי טבעה. ובזה יובנו דברי רבינו, שבאמת בעצם הטבע של החזיר הוא ג"כ שמכיון שהיא מפרסת פרסה היא ג"כ מעלת גרה, אלא שבזמן הזה עדיין אינה מעלת גרה, ולעתיד לבא בעת יהיה התיקון השלם ישוב החזיר לטבעו האמיתי ויתכשר.

ובמקור חידוש זה, שכתבו רבינו בשם 'אומרם ז"ל', עיין **לרבינו בחיי** (פס' ד') שהביא בשם תנחומא (תנחומא ישן שמיני יד) 'למה נמשלה מלכות זו לחזיר, שעתיד הקב"ה להחזיר עליהן מדת הדין'. ויש נוסחאות שכתוב בהן שעתיד להחזיר העטרה ליושנה [וכו'], ויש נוסחאות שכתוב עתיד הקב"ה להחזירו לנו, וההמון מבינים שהחזיר יהיה טהור לישראל, אבל ביאור הענין על הכח שלו שהוא מיצר לישראל, עכ"ל.

הרי שכבר הביא רבינו בחיי שההמון מפרשים כן דברי התנחומא, אבל נראה שהוא עצמו לא מקבל דבר זה. וכן כתב להדיא בחידושי **הריטב"א** (קידושין מט, ב ד"ה תשעה) ובשו"ת **הרדב"ז** (ח"ב סי' תתכ"ח), שאין הכוונה כפשוטה, אלא כדברי רבינו בחיי.

אולם **בשדי חמד** (פאת השדה כללים מערכת הג' כלל ז'), וכן **בנר למאור** כאן ועוד ספרים, הביאו שכדברי רבינו כתב **הרמ"ע מפאנו** בעשרה מאמרות (מאמר חיקור הדין, ח"ד פ"ג) שלעתיד לבוא יחדש הקב"ה את בריאתו של החזיר, שיהיו בו את ב' סימני הטהרה, כי הוא ג"כ יעלה גרה, ע"ש.

וכן כתב **החתם סופר** בתורת משה כאן, וכן כתב **הבן יהוידע** (נזיר כג, א ד"ה ודע), והוסיף עוד שאחר שיוולדו החדשים בשני סימני טהרה, ימותו החזירים הראשונים, ונמצא החזיר הנמצא בעולם הוא טהור ומותר, כי יש בו שני סימני טהרה.

ובשו"ת **עטרת פז** (זביחי, ח"א יור"ד סי' ו') הביא שבספר **אור יקות** (סוף פרשתן) כתב, כי באמת עוד מזמן הקדמונים נתפרסם המאמר הזה, דעתיד החזיר להטהר לעתיד לבוא, עד שבעלי הפלפול נתקשו בו דא"כ הוי דבר שיש לו מתירין, כי **בכל יום אנו מצפים שיבוא משיח, ודשיל"מ אפילו באלף לא בטיל, ומדוע בטל איסור שומן חזיר בשישים**. ותייך כדברי רבינו, כי באמת לא יהיה החזיר סתם מותר, אלא שישנה את טבעו ויהיה מעלה גרה. וממילא חתיכה זו שהיא בקדירה שלא העלתה גרה, היא אסורה לעולם. וכ"כ בשו"ת **מור ואהלות** (אהל ראשי בשמים אות ח') שבזה מיושב למה לא הוי דשיל"מ.

ונתבאר שכולם נקטו לדבר פשוט שלא יתכן שדבר האסור היום יהיה מותר לעתיד, וכלשון רבינו 'כי התורה לא תשונה'. אך בשד"ח (שם) כתב, שהובא **במדרש שוחר טוב** (תהלים קמו): 'ה' מתיר אסורים', מהו מתיר אסורים, יש אומרים כל הבהמה שנשמאת בעולם הזה מטהר אותה הקב"ה לעתיד לבוא וכו', ויש אומרים אינו מתירן לעתיד לבוא שכן הוא אומר (ישעיה סו, יז) אוכלי בשר החזיר וגו'. ע"כ.

הרי מבואר שיש מרבתינו דס"ל שכן יתכן שדבר האסור היום יהיה מותר לעתיד, אך בהמשך האריך לבאר שגם דברי המדרש האלו, אי אפשר לפרש כפשוטן.

פולמוס מנהג אכילת החגבים במרוקו וגלילותיה

וראיתי דבריו טובים ונכוחים, ועוד שסיפר שבערי תורכיי"א אין אוכלים אותו.

ומאותה שעה קיבלתי על עצמי שלא אוכל אותו לעולם, ומכל מקום לא אמרתי לאחרים שהוא אסור, עד אחר חג השבועות, שנודע לי שהכריזו עליו בתוניס שהוא אסור, ומאז אני מורה לאיסור [ע"כ תשובת רבי אהרן פרץ הנ"ל].

ובברית **כהונה** (שם) מסיים, שמאותה שנה שאסרום לא נמצא חגב אחד בכל גלילות אלו כלל עד זמנינו זה [שנת תקע"ב].

ומכל מקום עדיין היו מקומות שנהגו בהם היתר, כמבואר בשו"ת **נפת צופים** (להגאון רבי פתחיה מרדכי בירדוגו זצ"ל, מגדולי חכמי מכנאס, יור"ד סי' י"ג), שבמקומו נהגו היתר.

ובספר **חסדי דוד** (רבי דוד פארו, על התוספתא חולין פ"ג ה"ט) כתב: ונהירנא דבהיתוי בערי המערב ספרו לי מגידי אמת שתלמיד הרב ז"ל עשה פסק ארוך ע"ז, וסתר כל דברי רבינו **והאריך לקיים המנהג**.

וכן כתב **החיד"א** במחזיק ברכה (קו"א יור"ד סי' פ"ה) שבפנים הספר הביא את דברי רבינו לאסור, אבל עתה בא לידי ספר רך וטוב, למוהר"ר כליפא מלכא ז"ל, וראיתי שהאריך מאד ביד חזקה לדחות כל דברי רבינו אחת לאחת, ע"כ.

ובספר **מלכי רבנן** (ר' יוסף בן נאיים, מערכת הכ"ף) כתב:

וראיתי בס' **קופת הרוכלים** (כ"י, מרבי ידידיה מונסונייגו זצ"ל) בדין חגבים, שבערי המערב וגלילותיו וערי תונס נהגו לאכול, והרב פרי תואר הרעיש העולם על זה, והרב פתחיה בירדוגו והר"מ טולידאנו בעל מלאכת הקדש **הליצו יושר זכות במנהג אבותיהם**.

אך בדורות האחרונים קיבלו האיסור גם במקומות אלה, וכמו שכתב **בעמק יהושע** (מאמאן, רב ואב"ד מראקש-מרוקו), שהיה רב במדינות אלו שנים רבות, ולא נשמע בכלל שהיה מי שהוא אוכל החגבים הנ"ל, ואף שהגאון הקדוש בעל 'נפת צופים' העלה לקיים מנהג עירו 'מקנאס' שנהגו להתיר אכילתם, אבל היום לא ראינו ולא שמענו שיש מהם שאוכל אותם, והיינו משום שאחרי כן **חזרו בהם לאסור**.

וכל האמור לעיל הוא לגבי מדינות מרוקו, אולם **במדינות תימן לא נתקבל כלל האיסור**, ונהגו בהם היתר עד השנים האחרונות, כמבואר בשו"ת **פעולת צדיק** (מהרי"ץ, ראב"ד צנעא וכל ערי תימן, ח"ב סי' לו, ח"ג סי' רב), שהיה זה מנהג פשוט במקומם [והנידון שם הוא רק לענין חגבים שנמצאו בהם תולעים שמתלעלים מחיים].

וראה **בילקוט יוסף** (קצוש"ע יור"ד סי' פ"ה) שכתב: יש מקהלות התימנים הסומכים על סימני החגבים גם בזמן הזה, כשיש בידם מסורת ששמו חגב [שאין די בסימנים האחרים]. ויש שנהגו להקל בזה אף לאחר שעלו לארץ. ואין למחות בידם אם מסתמכים על המסורת שבידם, ובקייאם בסימנים היטב, ויודעים הסוג ששמו חגב.

לאותם שנהגו היתר באותם מין הארבה, **לא באו לכלל היתר בזכרים** שלהם רק בנקבות שלהם. והרי לא יתכן להתיר במין אחד הנקבות ולאסור הזכרים שלהם, ומזה מוכח שההיתר אינו מוסמך.

עוד האריך רבינו בהוכחות נוספות, ובחתימת דבריו גילה רבינו ב' ניסים וגילויים עליונים שהיו בענין זה, הראשון, שחכם אחד שלא קיבל איסור זה, ואכל אותם, **הראוהו בחלום שהיה אוכל שקצים ורמשים**, והעירוהו כי הם הארבה שאכל ביום.

והשני, שתמיד דבר רגיל היה לבוא מין זה כל ב' או ג' שנים, ומשעה שפירסם איסורם, וחכמי העיר קיבלום, **מאותה שנה לא נראו עוד במערב למעלה מעשרים שנה**. וכמו שכתב רבינו כאן.

הנה מפליאים דבריו של **הרה"ק מראדומסק זי"ע בתפארת שלמה** (ד"ה ת"ר) ואלו תוה"ד:

שכאשר נהנים מהנאות עולם הזה שולט באותן הנאות כוח הסטרא אחרא, ומהאי טעמא אסרו חכמים להשתמש באורו של נר חנוכה, כדי שלא תהא שם אחיזה לכוחות הטומאה.

והוסיף: והוא על דרך **המבואר באור החיים הקדוש בפרשת שמיני**, כי בארצות המערב שנהגו לאכול החגבים, הנה בכל שנה ושנה השחיתו הארבה והחגב את יבול הארץ, ומיום שאסר להם לאכלם הנה לא נראה עוד חגב אחד בכל גבול הארץ ההוא, עיין שם בדברי קדשו.

והוא מטעם הנ"ל, כי כאשר אכלו ישראל את החגבים ונהנו מהם, לכן היתה שליטה להסטרא אחרא להרע להם, **וע"י ההבדלה מהם נתפרשו ונבדל כח הסטרא אחרא מהם**.

אולם שנים רבות עברו עד שרבים וטובים נשמעו לדברי רבינו והתנזרו מן החגבים, ובתחילה משכו ידיהם מאכילתם רק יחיד סגולה, ואף לאחר שנתפרסם דבר האיסור בספרו פרי תואר, וגם פירסם הנס והמופת הגדול אשר נראה בסאלי מאז התקבל האיסור, מכל מקום **לא נתקבל האיסור בכל המקומות**, ועדיין רבו החכמים שהתנגדו לאיסורו, כדלהלן:

בספר **ברית כהונה** (מנהגי ג'רבה, לרבי כלפון הכהן, מערכת ח' ערך חגב), הביא שהמנהג פשוט פה מימי הרה"ג מוהר"א פרץ ז"ל לאסור אכילת הארבה הנקרא בערבי זיראד מכל המינים שיש, ע"פ דברי רבינו בפר"ת ו"באוה"ח, כמבואר בתשובת ראש רבני עירנו (ג'רבה) בדורות שלפנינו רבי אהרן פרץ אשר נדפסה בשו"ת גזני שלום (יור"ד סי' ה').

ובתשובה היא כתב (רבי אהרן פרץ), שמיום שעמדתי על דעתי אני רואה שאוכלים אותו כל העם מקצה וגם מורי ורבי היה אוכלו, והייתי סובר שכל העולם כולו אוכלים אותו, **ומעולם לא שמעתי מי שפקפק בזה, עד אשר למדתי פרשת שמיני עם פ"י אור החיים הק', וראיתי שאסר אותו**.

וציין למה שכתב בחיבורו על טור יור"ד, וחיבורו אינו נמצא בעיר הזאת, ויקר מקרה שבאותו השבוע בא חכם אחד ממדינת הים, והביא החיבור ההוא [ספר פרי תואר], וקריתי בי ושינתי ושלשתי,

בפרשתנו הזכיר רבינו מה שהאריך בספרו פרי תואר (סי' פ"ה), לעורר על איסור החגבים שהיו מצויים בזמנו.

לְכֹן כָּל יָרָא וְחָרַד יִירָא וְיִפְחַד לְבַל יוֹשִׁיט יָדוֹ לְשִׁקְץ זֶה, וְיִמְחָה בְּשׁוֹלְחֵי יָד. וְהִנֵּה מִיּוֹם שֶׁנִּשְׁמַעוּ דְבָרֵי בְּמַעַרְב וּפְרָשׁוּ מִהֶם הַרְבֵּים, לֹא נִגְעָה ה' עוֹד בְּמִקְפָּה זוֹ וְלֹא נִרְאָה זֶה יוֹתֵר מִי"ב שָׁנָה, כִּי תוֹרָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים כְּתָרִים בְּפָנָי הִפְרָעֵנוּת. (יא, כא)

ונביא כאן את עיקרי הדברים והשתלשלות הענינים.

בשו"ע (יור"ד סי' פ"ה) מבואר מה הם סימני טהרה של חגבים, אמנם מבואר שם שאע"פ שיש לכל הסימנים הללו, אינו מותר אלא א"כ **שמו חגב או שיש להם מסורת ששמו חגב**.

והט"ז (שם סק"א) כתב, שעכשיו נוהגין **שלא לאכול שום חגב** אפ"י בידוע ששמו חגב לפי שאין אנו בקיאים בשמותיהן.

אך במרוקו נהגו היתר בדבר, ורבינו בפרי תואר שם התריע על כך שהדבר אסור בתכלית.

ובראשונה ביאר רבינו שאין לסמוך בזה על המנהג, והביא שביר אצל **זקנו צוק"ל** וראה שלא היה אוכלם, ולפי שהיה סובר שזה אסור, אלא שהיה מעלים עין לאסור בפירוש.

עוד שמע ממקצת זקנים שמעולם נהגו איסור בדבר, ורק בשנת הרעב שהיה רעב גדול, פשטו ידיהם בהם ומאז ועד עתה לא זה ידיהם מהם. וגם שאל לאנשי המזרח, ואמרו שהם להם כשאר רמשים ומעולם לא נשמע להם היתר בהם.

ומסיק רבינו ז"ל: ומעתה אין לחוש למנהג שנהגו בו היתר, **כי לא מנהג הגון הוא**, ולא נהגו, אלא בשנת בצורת פשטו ידיהם וכדברי הרב הזקן, וכל גלילות ישראל שמיסודים מימי קדם בבני תורה לא נהגו היתר במין זה הרגיל ביניהם.

אחר שבירר שם רבינו שאין בזה מנהג קדום לסמוך עליה, ביאר רבינו את יסודות טעמו לאיסור:

א. מבואר ברש"י (ענה"ת כאן; חולין נט, א ד"ה ובחגבים), שמה שאמרה תורה 'אשר לו כרעים ממעל לרגליו', הכוונה שסמוך לצוארו ממעל לרגליו, יש לו כמין שתי רגלים לבד ארבע רגליו, וכשרוצה לעוף ולקפוץ מן הארץ מתחזק באותן שתי כרעים ופורח, וכתב רבינו, שלפי זה באותן שבמקומו **שאין רגלים אלו סמוך לצווארו** רק למטה תחת לרגליו, הם טמאים.

והביא שיש שטענו שאין הלכה כרש"י בזה, כי אין מין זה בנמצא כלל, ורבינו דחה דבריהם שאין זה הוכחה כלל, שהרי יש מינים הרבה שאינם מצויים כלל אצלנו. וגם הביא שחכם אחד העיד בפניו **שראה מין זה**.

ב. הרי נתבאר שצריך שיהיה מסורת ששמו חגב, ולהם **לא היתה מסורת** וקבלה כזו.

ג. עוד כתב רבינו: בבואי לעיר המהוללה פאס יע"א, אמר לי רב העיר, שקיבל מ'חד בדרא', שאף

מורשת 'אור החיים' הקדוש
בראשות הגאון ר' משה שוורץ שליט"א

אוי מי יתן תמורתו

'כבה נר המערבי'

גדול כים שברנו אוי מי ירפא לנו
עם כל עדת ישראל די בכל אתר ואתר
נקונן ונבכה על השבר הגדול
בהסתלקות האדם הגדול בענקים
מרא דכולא תלמודא שר התורה והיראה
עבד את קונו בסילוידין ובדביקות כל ימיו
וקירב את ישראל לאביהם שבשמים
חסידיא ופרישא מלא מדע וחכמה
נזר תפארת ישראל רשכבה"ג
גאון גאוני הדור תל תלפיות רבינו הגדול

חיים קניבסקי

זצוק"ל

אשרי הדור אשר לו זכה

ממתיבתא דרקינא ימליץ טוב בעדנו
ואור תורתו והליכותיו יאירו נתיבותינו
ובנחמת ציון וירושלים נתבשר במהרה

היושבים בעמק הבכא
ראש וחברי המכון והלומדים

ראש מכון מורשת 'אור החיים' הק' הגאון ר' משה שוורץ שליט"א זכה להיכנס ולהתברך אצל מרן זצ"ל שהביע את התפעלותו מנפעלות הקודש ובכללם הוצאת ספרי האור החיים' על הש"ס, ופתיחת הכולל 'כנסת ישראל' לזכרו של האור החיים הק', וציווה את ברכתו לאלו התומכים במינוחן ההדרת הספרים והפצתם.

כל בית ישראל יבכו את השריפה...

"ביום ההוא גדל המספד"

בעומדנו בימי השבעה על הסתלקות מרן שר התורה גדול הדור זצוק"ל, מהנכון לציין ולו במעט שביבי זכרון, אשר נשמרו בכתבים על השבר הגדול שפקד את תלמידי רבינו בעל האור החיים הק', בעת הסתלקותו. ודור דור דורשיו.

ירושלים נתנה קולה בבכי וחכמי העיר קראו לכל העדה לאבל ולמספד, וכדברי הגאון המקובל רבי אברהם מיוחס זצ"ל, בספרו 'דגלי אהבה': "ולמחר נעשה הספד גדול מאד למוהר"ר חיים הנז"ל וכו'".

כן נמצא הספד בכתב ידו של הגאון רבי רפאל שלמה לאניאדו זצ"ל, מחכמי ארם צובא, שקונן אחר מיטת רבנו בזו הלשון: "ויהי אחרי כן והשמועה באה על יוא"ב שר הצבא, מגן גבורים רבה דעמיה נר המערבי, הרב שבהם. ריש מתיבתא, כנשתא דשף לשבת בירושלים בישיבה של מעלה, והוא עומד עליהם. ושלושים בנים שלח החוצה כצאן אשר אין להם רועה, פסקה ישיבה מהם.

יצא מוניטון שלו בעולם, גברא רבא אתי ממערבא, קדוש יאמר לו צדיק יסוד עולם, כי זה כל האדם, שקולים הם. אמרו עליו חבורי מחבר ספרא וספרי והוא עורר חניתו על שמנה, ותרי מינייהו יפה פרי תואר, ויוצא פר"ח האיר זורה באור החיים, חיים הן למוצאיהם. הדר הוא לכל חסידיו, הרב כמה"ר חיים אבן עטר זלה"ה, זכה קולטתו מחיים, ארץ החיים זו בית חייהם".

עדות ברורה בגודל המשבר שריחף על תלמידי רבנו, שהתייתמו בהינטל עטרה מראשם כפי שכתבו בהקדמתם לספרו 'ראשון לצייון': והן בעון הדור נצחו אראלים את המצוקים ונשבה ארון הקדש, הרב שמת תנן, נפלה עטרת ראשינו, על זה ידו כל הדווים, ואיש ישראל אכל תמרי"ם, וישתו וישכרו מי המרים, הן נותנין אוני"ן, תאניה ואניה, אי גנוחי אי ילולי. מיום שמת רבי הנה מיתתו נחל"ה לישראל.

הן אראלם צעקו חוצה מלאכי שלם מר, כי גמר צדיק כתמר, ישראל אמר ווי להאי שופרא דבלו, ועיני העדה לא יבושו, כנחלים עיניו, וכל בית ישראל יבכו, כי כל אשר יעבור ימים כימים כשעת חימום דמי ונהי בעינינו כיום הלקחו. לן יאות למבכי לן יאות למספד, מי ירפא את מזבח ה' ההרוס בית מדרשו של רבי דא 'כנסת ישראל', ואיכה נהייתה הרעה הזאת.

כי עזבנו ארץ מולדתנו, ובזרועו קבצנו מסוף העולם ומקצוי ארץ, ובאנו אל הארץ להסתופף בצל החכמה, אשר אמרנו בצלו נחיה באברתו יסך לנו, והנה בעתה בקרב ימים, נוטל כבור מבית חיינו ונשברנו כצאן אשר אין להם רועה. הא רוייא נפשין אשכולות מרורות ועולם חשך בעדנו הא באפיל"י. (מתוך ספרנו 'נר המערבי')